

MARSHALEK NORBERT (III. évf. tört.-népműv.)

1956 alulnézetben - ahogy egy átlagpolgár átélte

Szeretném önök elé tárni egy idős magyar ember őszinte visszaemlékezését az 56-os forradalomról. Pár szót szeretnék mondani életéről. Szegeden született, majd Budapesten telepedett le. 23 évesen harcolt Erdélyben és a Don-kanyarnál négyszer sebesült meg. A háború után 1952-ig a budapesti Katonai Ügyészségen dolgozott. Elbocsájtották, hivatkozva múltjára sehol sem kapott munkát, végül a metróhoz került mint segédmunkás. 1956-ra egy 16 tagú brigád vezetője lett, amelyben lelkészek, a régi hadsereg tisztjei, és egy rövid ideig a volt svájci katonai attasé is dolgozott. A metró alagútban szigetelési munkát végeztek. A brigád tagjai rendszeresen cserélték, nehogy baráti, esetleg politikai kapcsolat lakkuljon ki közöttük.

Röviden szeretném a forradalom eseményeit ismertetni az ő átélése alapján.

1956. október eleje: A megszokott életmód szerint teltek a napok, változásnak semmi előjelét nem tapasztalta. Politizálni nincs lehetőség, hiszen mindenki bizalmatlan, és az információ, ami eljut hozzá, kevés, illetve nem megbízható.

Október 23: A napi életritmusnak megfelelően reggel 6-tól dolgozott és a déli órákban értesült a felszínen folyó eseményekről. A munka végeztével a brigád tagjaival együtt csatlakozott az egyetemi ifjúság menetéhez, amely a Petőfi szoborhoz tartott. A menet, mely felduzzadt, a Bem térhez indult, ő azonban a fáradtság és az éhség miatt hazatért. Este azonban családjával együtt látta a Sztálin szobor ledöntését. Elmondása alapján kiderült, sem ő, sem az ismerősök nem tudták felmérni a megmozdulás méretét, jellegét.

Október 24: Reggel a szokott időben indult el a munkahelyére, hogy felvegye a munkát, útközben értesül az éjszakai eseményekről (a barikádemelésekről és fegyveres harcokról). Szemtanúja a Rádió előtti ÁVH-s katonák meglincselésének.

Október 25: Szerencsésen megmenekült a Kossuth téri mézszárlásból. Mint volt katonát, a házuk lakói megbízzák, hogy szervezze meg a ház őrzését, védelmét a "csőcselékkel" szemben, akik járták a város és fosztogattak. A kapuhoz 2-2 embert állít, akik szerzett önvédelmi eszközökkel őrzik a lakók biztonságát.

Október 26-30: Viszonylagos nyugalom állt be, az élet a rendes kerékvágásba kezdett visszatérni. Munkahelyén még mindig nem tud dolgozni, így alkalmi munkát végez szomszédjával: a kitört ablakokat, kirakatokat üvegezik be.

November 3: A helyzetet reménytelennek ítéli meg: családjával felkészülnek, hogy elhagyják az országot ebben a november 4-én bevonuló orosz csapatok akadályozzák meg.

A forradalom leverése után visszatért a metróépítéshez, ahol első feladatuk a halottak, a romok, a szemét eltakarítása volt. Értesülése szerint a metró dolgozói között

nem volt bebörtönzés az új hatalom visszavágásaként. A megtorlás kimerült néhány ember elbocsájtásában. Ő az 1956-os forradalomban aktívan nem vett részt, pedig mint volt katonatisztet megkeresték, hogy vállalja el egy fegyveres csoport vezetését. Hosszas tételődés után így döntött, hogy nem vállalja.

Nem, mert a második világháború frontharcosaként átélte az embertelen pusztításokat, a vak gyűlölet vezette mészárlásokat, az alapvető humanitárius elveket is lábbal tipró megtorlásokat, leszámolásokat, deportálásokat, kitelepítéseket. Tartott a népharag elemi erejű, féktelen megnyilatkozásának lehetőségétől csakúgy, mint az esetleges bukást követő, már ismert, kemény bolsevista retorziótól.

De nem vállalta azért sem, mert látta a forradalom spontán jellegéből adódó szervezatlenségeket; nem rendelkezett elegendő információval az erőket, eseményeket, politikai és diplomáciai döntéseket illetően. Viszont nagyon jól ismerte a szovjetek mindent eltipró, roppant hadigépezetét. Bár maga is lelkesedett, mint háborús tapasztalatokkal rendelkező, jól képzett katonatiszt, nem számolhatott a fegyveres győzelem lehetőségével. (Meg kell jegyeznünk, hogy a volt Horthy-hadsereg legtöbb tisztje ugyanígy viselkedett, s csak kevesen, ők is talán valamiféle hungarus heroizusból, és nem a győzelem reményében ragadtak fegyvert.)

És éppen azért, mert nem látta az orosz tankok feltartóztatásának semmiféle lehetőségét - úgy érezte -, elsősorban négytagú családjának kell a túlélés lehetőségét biztosítania.

Engedjék meg, hogy e rövid visszaemlékezést saját gondolatommal zárjam:

Véleményem szerint nemcsak azok voltak 1956 nagy forradalmárai, hősei, akik fegyvert ragadtak, hanem azok a magyarok is, akik a helyzetet reálisan felmérve némán, látványos tettek nélkül támogatták a forradalmat, és vállalták leveretése után a passzív rezisztenciát, s a kompromisszumokat egy jobb rendszerben, egy tisztességes megoldás reményében bízza.

1956-os irodalom

- Borbándi Gyula: Forradalom vagy ellenforradalom. - Követelések és a programok. Bp. Új látóhatár, 1989.
- Ember Judit: Menedékjog - 1956. Bp. Szabad Tér K. 1989.
- Fejtő Ferenc: A népi demokráciák története. Magyar Füzetek. Bp. 1991.
- A forradalom előzményei, alakulása és utóélete. Magyar Füzetek 7. Párizs. 1984.
- Gosztonyi Péter: 1956, a magyar forradalom története. Bp. 1988.
- Gosztonyi Péter: Föltámadott a tenger... 1956. Bp. Népszava K. 1990.
- Hajdú Tibor: 1956 nemzetközi háttere. Társadalmi Szemle 44 (1989) 8-9 sz. 36-47.
- Korányi G. Tamás (szerk.): Egy népfelkelés dokumentumaiból (1956). Bp. Tudósítások K. 1989.
- Lomax, Bill: 1956. Bp. 1989.
- Méray Tibor: Nagy Imre élete és halála. Bp. 1989.
- Nagy Ernő (szerk.): 1956 sajtója. Bp. Tudósítások K. 1989.
- Ólmosi Zoltán: A Petőfi kör sajtóvitája és a hatalom. 1956 nyara. Múltunk, 37 (1990) 1. 33-61.
- Rainer M. János: Viták a magyar irodalmi sajtóban 1953-1956. Bp. 1990.